

www.akershembygd.se

Januari 2012

BRUKS-

anvisningen nr 17

Fler värdar till museet

Så är det dags att engagera nya värdar till museet. Som värd skall du ta hand om våra besökare och hjälpa dem i den mån de har frågor eller vill köpa något. Allt kan man inte besvara även om vi har våra register att gå till för att få hjälp. Att kunna "allt" är heller inte det viktigaste och inte något som besökare förväntar sig. Det viktigaste är i stället att vi har resurser att hålla vårt fina museum öppet och att du som värd finns tillhands och kan hjälpa besökarna. Vi strävar efter att alltid vara två värdar på plats.

Under våren kommer två utbildningskvällar att genomföras så att alla blir kunniga på de rent praktiska sakerna men även får kunskap om det som visas upp på museet. Utbildningstillfällena är den 26 april och den 10 maj.

Är du intresserad så kontakta Pehr Bengtsson, 0159 – 300 57 eller Inger Johansson 0159 – 307 51. *Ni som redan anmält intresse behöver inte anmäla er en gång till.*

I mars kommer personlig kallelse och mer information till er som anmält er.

AB Åkers Styckebruks äldre arkiv

Under 2011 har ett omfattande arbete gjorts av medlemmar i föreningen för att "städa" och flytta alla gamla arkivhandlingar för AB Åkers Styckebruk och det Wahrendorffska handelshusets arkiv. Nu finns allt samlat i det nya fina arkivet i den gamla masugnen från 1795. Det är nu hembygdsföreningen som ansvarar för arkivets vård och visning.

Invägning skedde den 5 oktober och sedan dess har arkivet varit öppet för allmänheten vid tre tillfällen under hösten 2011. 140 besökare kom under dessa dagar.

Värdarna berättar om arkivet, visar och berättar kring en utställning av äldre handlingar och kartor. Besökaren får också titta in i själva arkivet och vi tar även fram exempel på handlingar, kartor, ritningar med mera.

Förutom att vara öppet för allmänheten tar vi emot bokade grupper för guidade besök. Även forskare är välkomna att boka tider. Det kan då vara släktforskare, hembygdsforskare, den som forskar i något särskilt ämne eller bara är intresserad av sitt hus, sin gård eller liknande.

Har du inte besökt arkivet ännu är det hög tid för en utflykt under året. Arkivet är öppet för allmänheten sista söndagen i månaden till maj därefter ökar öppethållandet under sommaren. Detaljer hittar du vår hemsida och på de affischer vi sätter upp.

Torsdagstramparna på museet även 2012

Harry Lindblad hade under säsongen 2011 två pärmar med bilder, kartor och berättelser från torsdagstramparna utställda på museet och tillgängliga för besökaren att bläddra i. Många som deltagit i torsdagstramparna (och förmodligen även andra) bläddrade i pärmarna och mindes ”förr”. Vi uppfattade idén som uppskattad varför vi även under säsongen 2012 kommer att ha några av Harry Lindblads pärmar från torsdagstramparna på museet. I år är det pärmar från 1982, 1985 och 1986/1987 som kommer att finnas på plats. Många unga Åkersbor finns att känna igen på dessa foton!

Nya föreningsstadgar?

Nuvarande stadgar är från föreningens start 1986 och är standardiserade stadgar för hembygdsföreningar. Mycket har hänt sedan 1986 och därför har en arbetsgrupp sett över och uppdaterat våra stadgar. De flesta av våra grannföreningar har redan genomfört sådant arbete och deras erfarenheter har arbetsgruppen tagit del av i sin översyn av våra stadgar.

Arbetsgruppen har bestått av Mikael Grounes, Sonya Lundqvist och Monica Karlsson. Deras arbete har legat till grund för diskussioner inom styrelsen och resultatet redovisas i detta utskick till medlemmarna. En ändring kräver beslut vid två möten. Förslaget kommer att läggas vid årets årsmöte 2012 och om det bifalls kommer det upp även vid årsmötet 2013.

En av ändringarna är att vi föreslår att styrelsen skall bestå av ordförande och 6 till 8 styrelseledamöter. I nuvarande stadgar anges 6 ledamöter. Anledningen till förslaget är att vi har flera mer omfattande uppgifter som kräver mycket arbete. På 80- och 90-talet låg några av dessa uppgifter på särskilda arbetsgrupper, men dessa grupper har inte funnits på många år och arbetet har därmed blivit alltmer omfattande för dagens styrelseledamöter. Nya uppgifter, t.ex. arkivansvaret har dessutom tillkommit. Även framgent finnas behov av arbetsgrupper men den som sammanhåller arbetsgruppen behöver finnas i styrelsen och därför vill vi ha möjligheten att öka antalet ledamöter.

Har du redan nu synpunkter eller idéer om våra stadgar så kontakta någon i arbetsgruppen.

Tryckluftsdreven borrh

I förra numret av Bruksanvisningen frågade vi vad detta var:

Flera har gett oss svar och alla är mer eller mindre likalydande och några har dessutom själva hanterat verktyget i sitt arbete. Därför törs vi nu fastställa att det är en pneumatisk (tryckluftsdriven) borr som användes till att borra fördjupningarna i änden på valstapparna för att centrera valsen före svarvning.

Sörmlandsbygden

Boken Sörmlandsbygden ges ut av Sörmlands hembygdsförbund. Många har säkert kommit i kontakt med boken då den bland annat funnits som pris i lotterier och till försäljning vid Glöggaftonen och på museet.

Boken berättar i ett antal kapitel om händelser och företeelser i Sörmland. Årets utgåva – ”Sörmlandsbygden 2012” – är nummer 80! Nästan alla finns i läshörnan på vårt museum. Bland årets 14 kapitel kan vi hitta berättelser om Näfvekvärns Bruk, JA Johansson – vår siste kolportör och En bondes dagbok 1880-1916.

Du kan prenumerera på årsboken Sörmlandsbygden och få den direkt hem till dig. Kontakta Södermanlands hembygdsförbund på telefon 0155-28 43 00 eller per post till Sörmlands hembygdsförbund, Behmbrogatan 20, 611 32 Nyköping eller via e-post till kansli@hembygd.d.se.

Åkersbor berättar

Här fortsätter Evert Lidén berättelsen om fartygen vid Åkers Styckebruk. I förra numret berättades historien om Styckebrukets segelfartyg, i detta nummer avhandlas ångfartyget Delphin.

Ångslupen DELPHIN

I Stockholmstidningen ”Argus den tredje” kunde man en september i slutet av 1830-talet läsa följande:

”I torsdags afton ankom till Stockholm ett litet nytt och vackert fartyg, Delphin kallad, tillhörigt Kammarherre v Wahrendorff. Den tillryggalade vägen mellan Kalkudden vid Mariefred och Stockholm på ungefär 8 timmar, oaktat stark motvind. Den utmärkt arbetande ångmaskinen på 10 hästars kraft lärer vara den första lyckade ångmaskinen här i Riket som förfärdigats utan tillsyn av någon utlänning”.

Omkring 1826 började hjulångare trafikera Mälaren. Samuel Owen hade intressen i alla de fyra första, Braut-Anund, Stockholm, Josephin och Yngve Frey. Josephin skulle 1827 bli förstört genom brand ombord utanför Strängnäs, alla ombord räddades till livet.

Bruksägaren M. v. Wahrendorff anammade gärna nya uppfinningar och lät bygga ångslupen Delphin på den slip som fanns vid Kalkuddens tegelbruk. För konstruktion av fartyg och ångmaskin svarade arbetschefen vid bruket, verkmästaren Per Adolf Serrander.

Ångmaskinens gjutgods och ångpanna sattes ihop i brukets klensmedja. Delphin beskrevs som "ett nätt fartyg", cirka 16 meter långt och 6 meter brett över hjulhusen. Hon hade en aktersalong med 10 fönster. Färger och material till inredningen valdes av arkitekten Gjörwell som tidigare hade ritat Taxinge för brukets ägare. Delphin hade en förgylld galjonsfigur enligt räkenskapsböckerna, en delfin som ansågs vara ett lyckobringande djur. I aktersalongen fanns även möjlighet för servering av mat och dryck.

Delphin sattes in på traden Stockholm – Drottningholm och ger under sommarmånadernas resor bra intäkter. Under sommaren 1830 reste 2777 personer med Delphin. På sista turen den 22 augusti fanns 72 passagerare ombord, Delphin var ju ändå inget stort fartyg. Strikta ordningsregler fanns. Aktersalongen fick ej beträdas av besättningen eller personer med smutsiga kläder, oregerliga passagerare skulle sättas iland.

Under vintersäsongen låg fartyget antingen vid Kalkudden eller vid Läggesta, vaktat av den gamle inspektorn Rundlöf.

På våren hade maskinisten Falk ett drygt arbete med att få maskinen igång. Räkenskaperna visar att reservdelar fick tillverkas vid smedjan. Större maskinreparationer gjordes vid Owens verkstad på Kungsholmen i Stockholm. Här fick också Delphin repareras efter att ha blivit påseglat av ångfartyget Enköping vid en resa på Fyrisån. Inga personskador rapporteras, men mycket glas och porslin krossades i restaurationen. Skorstenen lossnade och mindre skador på skrovet måste justeras.

Efter 1835 görs inga passagerarturer och 1837 säljs Delphins ångmaskin till Svanå Bruk i Västmanland. Men, affären annulleras, i stället får Åkers Styckebruk en beställning på en ångmaskin på minst 3½ hästkrafter för hjulångaren "Svanå" som skall trafikera Strömsholms kanal. Maskinen konstruerades och monterades också i "Svanå" av Serranders efterträdare som arbetschef, Anders Moberg.

Delphin får efter något år ett nytt maskineri och byggs om för att också kunna ta last mellan Mariefred och Stockholm. Bruket hade nu en egen lastplats med kran och magasin vid Näsängsudden utanför Hjorthagen.

Efter 1845 förekommer inte Delphin längre i räkenskaperna, utan har sannolikt skrotats efter en slitsam verksamhet. Spekulationer om att delar skulle ha använts till annan utrustning vid Bruket och gruvan i Skottvång är nog bara spekulationer. Myter kan leva länge.

